

50 aastat arstide täiendusõpet Tartu ülikoolis

Marika Rosenthal, Pille Taba – TÜ arstiteaduskonna täienduskeskus

Meditsiin areneb kiiresti ja juba ajalooliselt on arstid alati vajanud ajaga kaasaskäimiseks täiendusõpet. Eesmärgipärane arstide täiendusõpe (*continuing medical education*, CME) sai alguse juhendamise haiglates ning kohtumistest kolleegidega juhtude ja meditsiiniartiklite aruteludeks. Alates 20. sajandi keskpaigast sattus arstide täiendusõpe ka ravimistööstuse huviorbiiti. Keskendumine info kvaliteedile ja kallutamata sisule viis CME sertifitseerimisorganisatsioonide loomiseni. Need organisatsioonid esindavad erialaliite või akadeemilisi meditsiiniastutusi (1).

Eestis on arstide täiendusõpet korraldanud Tartu ülikooli arstiteaduskond, kuigi struktuuriüksust on nimetatud aegade jooksul erinevalt. Nõukogude Liidu Tervishoiuministerium võttis 1960. aastal vastu otsuse arstide ja proviisorite spetsialiseerumise ja täiendamise parandamise kohta. Selle alusel pidi iga arst viibima iga kolme aasta tagant täiendusel. Sellele lisandus 1963. aasta määrus, mis andis võimaluse korraldada täienduskursusi arstide kvalifikatsiooni parandamiseks ülikoolide spetsiaalsetes teaduskondades, ning selleks tööks oli ette nähtud ka oma eelarve. Arstide täiendamine toimus ühiskondlikel alustel, samal ajal püüti luua koosseisuliste õppejõudude baasil toimiv institutsioon, sest vaatamata entusiastlikule tööle ei peetud täiendusvõimalusi küllaldaseks.

1963–1969: Tartu Riikliku Ülikooli arstide täiendamise ja spetsialiseerumise kateeder

1963. aasta 20. septembril tehti TRÜ arstiteaduskonna nõukogu koosolekul rektorile ettepanek luua arstide täiendamise ja spetsialiseerumise kateeder. Sarnased

täiendusteaduskonnad olid 1962. aastal loodud Vilniuse Riikliku Ülikooli ja Riia Meditsiiniinstituuti. Juba sama aasta 3. oktoobril alustati esimeste loengutega, seega saab 2013. aasta sügisel 50 aastat arstide täiendusõppe alustamisest Tartu ülikoolis. Kateedri esimeseks juhatajaks määrati pediaatriadotsent Leida Keres ning liikmeteks dotsendid Ernst Raudam, Kuno Kõrge, Heinrich Petlem ja Lembit Tähepõld.

Kateedri asutamisele järgnenud aastal täiendas oma teadmisi 68 kursuslast ühekuulistel kursustel, mis olid korraldatud jaoskonnaarstidele, kiirabiarstidele ja proviisoritele. Lisaks sellele organiseeriti 17 kahekuni kuuepäevast temaatilist erialast seminari. Dotsent L. Keres analüüsis kursuste süsteemi ja tegi ettepaneku moodustada TRÜ arstide täiendusteaduskond, mille põhjal oleks võimalik 250 arsti väljaõpe aastas pikemaajalistel kursustel. 12. veebruaril 1965. aastal võttiski arstiteaduskonna nõukogu vastu sellekohase otsuse. Täiendusteaduskonna moodustamine lükkus tookord küll edasi, kuid ühiskondlikel alustel töötanud täienduskateedri baasil toimunud koolitustegevus laienes aasta-aastalt: 1964–1969 osales kursustel kokku 375 arsti ja farmatseuti ning kursuste erialane valik laienes. Täiendamine Eestis oli muutunud süsteemiks ning see oli varasemast kättesaadavam ka väiksemate keskuste arstidele: jaoskonnaarstidele, pediaatriatele ja stomatoloogidele (2, 3).

1970–1989: Tartu Riikliku Ülikooli arstide, stomatoloogide ja farmatseutide täiendamise ja spetsialiseerumise teaduskond

Eesti NSV haridusministri käskkirja alusel moodustati 1969. aastal TRÜ

arstide, stomatoloogide ja farmatseutide täiendamise ja spetsialiseerumise teaduskond (ATT). Selleks moodustati arstide täiendamisega tegelevatesse kateedritesse esialgu 5,5 õppejõu kohta, kuid 1980. aastaks oli seal juba 19 koosseisulise õppejõu kohta. ATT esimeseks dekaaniks sai professor Valve Saarma, hiljem olid sellel ametikohal veel professorid Ain-Elmar Kaasik ja Henno Tikko. Kuigi ATT oli iseseisev üksus, mis allus vahetult ülikooli õppeprorektorile, toimus see samas arstiteaduskonna osana ja ATT dekaan täitis arstiteaduskonna prodekaani rolli, kelle tegevusalaks olid täiendustegevuse kõrval ka internatuuri, kliinilise ordinatuuri ja osaliselt subordinatuuri koordineerimine ning õppejõudude kvalifikatsiooni parandamine.

Sel perioodil toimus arstide spetsialiseerumine 1-aastases internatuuris, kuid samas peeti spetsialiseerunuks ka arste, kes olid töötanud oma erialal 5 aastat ning võisid osaleda edasistel täienduskursustel. Kolme aasta möödumisel spetsialiseerumisest oli jaoskonnaarstidel ja rajoonikeskuste arstidel võimalik osaleda 3- kuni 6kuulistel täienduskursustel, aga vabariiklikes haiglates töötavatele ja küllaldase üldettevalmistusega arstidele olid mõeldud 1–2kuulised kitsama temaatikaga kursused. Farmatseutide kursused toimusid 3päevaste tsükliks kahe aasta vältel. Erivormiks olid nn informatsiooni- ehk stažeerimiskursused, mille eesmärgiks oli omandada praktilisi oskusi ja käsitleda eriprobleeme. Kursustel käidi ka väljaspool Eestit teistes Nõukogude Liidu meditsiinikeskustes.

Kursused jaotati sageli erialati mitmeks lühemaks tsükliks (sisehaigused, kirurgia, sünnitusabi,

neuroloogia, psühhiaatria, lastehaigused jt). Uue töövormina võeti kasutusele lühemad, 1–2kuulised statsionaarsed täiendused, millele eelnes mittestatsionaarne 3–6 kuu pikkune õpe kirjanduse läbitöötamiseks ja referaatide koostamiseks. Kursused toimusid ka 1-kuuliste väljasõidutsükliena Tallinnas, Narvas ja Pärnus. Lisaks teoreetilistele loengutele ja seminaridele kuulus kursuste programmi ka praktiline töö, haigusjuhtude arutamine ja osalemine suurtel visiitidel jm (3).

1970. aastatel käis ATTs erialasel täiendusel kokku 2018 arsti ja farmatseuti, neist 1/3 väljasõidukursustel Tallinnas, Pärnus ja Narvas; aastast peeti keskmiselt 35 kursust (4). 1980. aastal toimusid täienduskursused juba 26 erialal ja täiendajate arv aastast oli kasvanud üle 400, 1984. aastal käis täienduskursustel 480 arsti (5).

1990–1994: Tartu Ülikooli arstide ja proviisorite täiendusteaduskond (APTT)

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise ajal juhatas täiendusteaduskonda professor Raul Talvik, kelle initsiatiivil tehti mitmeid muudatusi tervishoiutöötajate täiendussüsteemis: hakati pakkuma lühemaid täienduskursusi ja osalejate arv kasvas kuni 5000 osaluskorraneni aastast (5). 1991. aastal andis Tervishoiuministerium välja täiendusõpet reguleeriva seadusakti „Arstide ettevalmistamise, täienduskoolituse ja atesteerimise põhimäärus”, kus fikseeriti täienduspunktide süsteem ja kursuste maht ning mis muutis arstide täiendamise tõhusamaks (6).

Koos uue süsteemi käivitamisega loodi juurdepääs ilmuvale teaduskirjandusele ning see oli nii lektoreid kui ka arste tublisti motiveeriv ettevõtmine. 1993. aastal loodi TÜ Kliinikumi juhatuse ja Sorose fondi toetusel meditsiiniinfokeskus ühes kõigile vabalt kasutatava internetipunktiga. Osteti *Medline*'i andmebaas, mida hiljem täiendati ajakirjade ja raamatute täistekstidega, ning ilmuma hakkas teabeleht. Lisaks

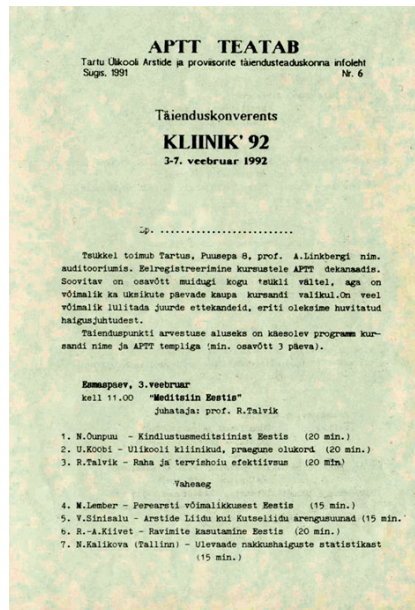

Foto 1. TÜ arstide ja proviisorite täiendusteaduskonna esimese täienduskonverentsi „Kliinik 1992“ kava esikaas.

lühikursustele Tartus korraldati väljasõidukursusi, lühiajalist erialast väljaõpet haigla osakondades ja perearstide väljaõpet 2 aastat kestnud kursustel, mis oli tookord perearstisüsteemi loomise aluseks.

1992. aastal peeti esimest korda täienduskonverentsi „Kliinik”, mida on korraldatud iga-aastase traditsioonina praeguse ajani ning mille eesmärgiks on ülevaate andmine meditsiini hetkeseisust ja silma-

ringi laiendamine üle oma eriala piiride. Konverents on olnud edukas ja kasvanud aastatega, ettekanded kantakse üle internetis ja lindistatakse (vt foto 1).

Tartu Ülikooli arstiteaduskonna täienduskeskus alates 1995. aastast

1995. aastal nimetati APTT ümber Tartu Ülikooli arstiteaduskonna täienduskeskuseks (ARTK), mille juhatajateks on olnud Maido Uusküla, Kristina Allikmets, Oivi Uibo ja Pille Taba (7). 2002. aastal töötati välja praegused eriarstide pädevuse hindamise kriteeriumid ja süsteemi kirjeldus: erialaseltid pädevuse hindamiseks viie aasta tegevuse aruande alusel; vajalik täienduse maht on 300 täienduspunkti viie aasta jooksul ehk 60 täiendustundi aastast (8).

ARTK täienduskoolituse formaat on aja jooksul muutunud: kiirelt toimivas ühiskonnas on ka kursused lühemad, tavaliselt ühe- kuni kolmepäevased. Nüüd toimub aastast keskmiselt 150 kursust, kasvanud on täienduskonverentsi populaarsus, mis näitab, et interdistsiplinaarse täiendamise vastu on jätkuv huvi (vt foto 2). Kuigi tänapäevane tehnoloogia võimaldab korraldada uutes formaatides koolitusi, on põhiliseks

Foto 2. Täienduskonverents „Kliinik 2011“ Dorpati konverentsikeskuses.

Foto 3. Õppetöö TÜ arstiteaduskonna täienduskeskkonnas 2013. aasta aprillis.

õppimisvormiks meditsiinis jäänud siiski vahetatud suhtlemist võimaldavad auditoorsed kursused ja nende kõrval nn käed-külge-kursused (*hands on*) praktiliste kliiniliste oskuste omandamiseks ning individuaalkursustena voodi-kõrval-õppimine. Lisaks konkreetse erialaga seotud koolitustele toimuvad ka interdistsiplinaarsed kursused, mis on seotud paljude kliiniliste erialadega, näiteks kursused meditsiiniõigusest ja -etikast, ravimiuuringute elluviimisest, valust ning unemeditsiinist. Et tulla lähemale kliinilise tööga hõivatud arstidele, toimuvad täienduskursused lisaks Tartule ka Tallinnas ja mujal Eestis.

Nagu akadeemilises maailmas laiemalt, kasutatakse ka Tartu Ülikoolis järjest rohkem internetipõhiseid e-kursusi, mis on praeguseks saanud realselt toimivaks võimaluseks ka arstide täienduskoolituses. Telemeditsiini kasutatakse teistesse maakondadesse videoloengute pidamiseks, näiteks peetakse Tartust läbi aasta kestvaid loengusarju neuroloogiast Ida-Virumaale, aga üksikuid kursusi ka mujale.

TÜ arstiteaduskonna täienduskeskus on osalenud ka teadus-

arendusprojektides, neist suurimana teaduspartnerina 2010.–2012. aastani Euroopa Liidu teadusfondi projektis DELMA (*Developing Estonian-Latvia Medical Area*) koos Tartu Ülikooli füsioloogia instituudi, Valga, Võru ja Põlva haiglaga Lõuna-Eestis ning Pauls Stradiņši nimelise Ülikooli Kliinikuga Riias ja Vidzeme haiglaga Valmieras. Projekti raames soetati videokonverentsi nüüdisaegne seade, mis võimaldab pidada videokonverentse ja patsiendidemonstratsioone ning konsulteerida vajaduse korral haigeid. Täienduskeskus osales ka Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO), Eesti Haigekassa ja Tartu Ülikooli ühises ravijuhendite arendusprogrammiga seotud uurimuses, mille tulemusena on avaldatud publikatsioon ravijuhendite kasutamise ja sellega seotud probleemide kohta Eesti arstide hulgas (9).

ARTK on alates 2007. aastast koordineerinud ka Ameerika-Austria Fondi (AAF) toetusel Salzburgis toimuvaid rahvusvahelisi kliinilisi täiendusseminare ja 1-kuulisi kliinilisi individuaalkoolitusi Austria ülikoolide kliinikutes, kus saavad osaleda nii kliinilise kogemusega

arstid kui ka residendid. Hoolimata rahvusvahelisest koostööst jääb täienduskeskuse kõige olulisemaks tegevuseks siiski TÜ arstiteaduskonna diplomijärgse õppe korraldamine.

Kokkuvõte

TÜ arstiteaduskonna täienduskeskusel on olnud Eestis aastate jooksul keskne roll arstide diplomijärgsel koolitamisel, mis on vajalik vaatamata täiendusvõimaluste avarumisele maailmas. Täienduskursuste kvaliteedinõuded on ranged, arvestades kättesaadavat infohulka mujalt allikatest, kuid arstide kliinilisele praktiseerimisele saab baasiks olla eelkõige akadeemilisele teadmisele tuginev ja erialasid ühendav koolitussüsteem. Olulist osa arstide diplomijärgse koolitamise süsteemis jäävad kandma missioonitundega lektorid, kellel on suur vastutustunne oma erialateadmiste viimisel arstideni (vt foto 3). Teavet kursuste kohta ja võimalust kursustele registreerida pakub koduleht www.kliinikum.ee/koolitus.

KIRJANDUS

1. Ahmed K, Ashrafian H. Life-long learning for physicians. *Science* 2009;326:227.
2. Kirjavahetus täiendamis- ja spetsialiseerimiskursuste kohta 1965–1975. *Eesti Ajaloorhiiv*, f 311, n 19.
3. Kaasik A. Tartu Riikliku Ülikooli Arstide, Stomatoloogide ja Farmatseutide Täiendamise ja Spetsialiseerumise Teaduskond. Nõuk Eesti Tervish 1976;6:519–23.
4. Kaasik A. Tartu Riikliku Ülikooli Arstide, Stomatoloogide ja Farmatseutide Täiendamise ja Spetsialiseerumise Teaduskond. Nõuk Eesti Tervish 1977;6:516–8.
5. Statistilised ja kvartaliaruanded täienduskursuste kohta 1975–1995. *Eesti Ajaloorhiiv*, f 311, n 19.
6. Taba P. Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna täienduskeskus. Rmt: Kalling K, toim. Tartu Ülikooli arstiteaduskond 1982–2007. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007:425–35.
7. Tartu Ülikooli Arstiteaduskonna Täienduskeskuse aruanded 1995–2006. *Eesti Ajaloorhiiv*, f 311, n 19.
8. Põlluste K. Tervishoiutöötajate pädevuse hindamine ja tagamine. *Eesti Arst* 2002;81:798–803.
9. Taba P, Rosenthal M, Habicht J, et al. Barriers and facilitators to the implementation of clinical practice guidelines: a cross-sectional survey among physicians in Estonia. *BMC Health Serv Res* 2012;12:455.

marika.rosenthal@ut.ee